

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

o průběhu tahu obojživelníků v roce 2020
v oblasti přírodní památky Žebětínský rybník

Zpracovali: Mgr. Jiří Lojda a Ing. Vilém Jurek
listopad 2020

POPIS A ÚČEL PROJEKTU

Žebětínský rybník je významná lokalita pro rozmnožování několika zvláště chráněných druhů obojživelníků: ropucha obecná (*Bufo bufo*), silně ohrožená rosnička zelená (*Hyla arborea*), kriticky ohrožený skokan skřehotavý (*Pelophylax ridibundus*) a silně ohrožený skokan štíhlý (*Rana dalmatina*); je zde potvrzen také výskyt skokana hnědého (*Rana temporaria*), který zatím není dle zákona ohrožený, ale je zaznamenán jeho populační úbytek a v Červeném seznamu ČR je od roku 2017 veden jako zranitelný.

Zmíněné druhy každoročně začátkem jara migrují za účelem rozmnožování až z 5 km vzdáleného okolí Podkomorských lesů. Při tazích obojživelníků však docházelo ke střetům s automobily na místní komunikaci v trase Vejrostova-Hostislavova. Vlivem intenzivní dopravy docházelo k usmrcování velkého počtu obojživelníků. V minulosti se tento problém řešil přerušením průjezdu aut v době tahu. Efektivnější však byla instalace mobilních zábran pro bezpečnou migraci. Protože se jedná o časově náročný úkol, bylo navrženo vybudování trvalých zábran a podchodů, které vedou směrem k rybníku.

Žebětínský rybník je od roku 1985 zvláště chráněným územím o rozloze 4,42 ha a nachází se na katastrálním území Žebětín při severozápadním okraji Brna na potoce Vrbovec. Geologické podloží je tvořeno granodiority a svahy rybníka jsou pokryty spraší. Tato kombinace tvoří hlinité břehy a bahnitě dno. Chráněné území zahrnuje kromě rybníka, také přilehlou olšinu a úzký pruh potoční nivy s mokřadní loukou. Kolem rybníka leží zemědělsky využívané pozemky a po hrázi vede silniční komunikace Bystrc-Žebětín.

CÍLE

- ochrana obojživelníků a snaha eliminovat dopady silniční dopravy na úbytek populace v době jarní migrace pomocí záchytných zábran a pravidelných kontrol lokality
- monitoring jednotlivých druhů při tahu a sledovat vývoj populace v lokalitě
- zapojení dobrovolníků a škol při budování zábran a přispívá k rozšíření povědomí veřejnosti v oblasti problematiky migrace obojživelníků

REALIZACE

Realizace opatření k zajištění bezpečné migrace započala již v roce 1999 díky iniciativě místních občanů, kteří se spojili s Magistrátem města Brna, Jihomoravským krajem a s AOPK ČR. Na náklady k realizaci opatření přispívá především město Brno. Na vybudování opatření bylo již vynaloženo několik milionů korun, jak v podobě budování mobilních zábran, tak pevných bariér a podchodů pod komunikací. Budování trvalých zábran probíhá postupně v rámci několika etap.

V současnosti se dokončuje poslední fáze 3. etapy. Dosud byla realizována tato opatření: dva podchody v tělese komunikace (v prostoru koruny hráze rybníka), propadávací rošty přes polní cesty a betonové naváděcí zábrany, které se postupně doplňují a průběžně opravují. V posledních etapě jsou použity i plechové zábrany. V místech, kde ještě nejsou vybudovány trvalé zábrany, jsou instalovány provizorní plastové.

Migrační opatření vyžadují každoroční údržbu, jako jsou opravy zábran, kosení kolem nich, čištění roštů mříží, které jsou zaneseny listím a splachem z komunikací. Naváděcí zábrany se nacházejí v blízkosti komunikace a bývají často destruovány autoprovazem. V rámci údržby se každoročně instalovaly i mobilní plastové zábrany pro bezpečnou migraci obojživelníků a provádějí se zemní práce na vyrovnání terénu pod betonovými zábranami. Dále se redukuje keřové porosty okolo betonových zábran.

V době migrace se instalují dopravní značky na připojovací polní cesty, zajišťují se dotace zemědělcům na udržování trvalých travních porostů v blízkosti přírodní památky a je vykonáván odborný dohled nad druhovým složením rybí obsádky, aby nedocházelo k přemnožení nežádoucích druhů, které by mohly narušovat rozmnožování obojživelníků.

V roce 2020 provedl zapsaný spolek Rezekvítek instalaci a opravu zábran v několika úsecích tzv. 3. etapy. Práce probíhaly od 18. do 25. února. 2020. Při této akci bylo provedeno natažení dočasných zábran (lokalita U Křivé borovice), oprava a výměna silně poničených úseků zábran podél silnice Žebětín-Bystrc a v okolí potoka pod hrází rybníka. Zábrany v jihozápadní části byly poměrně dost poničeny – byly rozřezány na několika místech. V potoce pod rybníkem byla řešena dvakrát oprava hráze, neboť byla poškozována při odpouštění rybníka.

V průběhu tahu byly prováděny kontroly jedenkrát až dvakrát za tři dny. Obojživelníci, kteří přešli zábrany nebo se dostali do nepřístupných míst, byly přeneseny v kýblech do rybníka.

Po ukončení tahu byly z lokality U Křivé borovice odstraněny zábrany. Poté byl monitorován stav obojživelníků do konce července.

MONITORING MIGRACE OBOJŽIVELNÍKŮ V ROCE 2020

Žáby začínají migrovat ze širokého okolí do prostoru Žebětínského rybníka za účelem rozmnožování na jaře po skončení mrazů, někdy již počátkem března. Potomci poté opouštějí rybník v průběhu června a července. V tomto období probíhá monitoring při pravidelných pochůzkách, kdy se zaznamenává intenzita migrace na jednotlivých úsecích. Žáby byly pozorovány i v rámci pravidelných večerních pochůzek na různých místech u igelitových zábran a v typických místech jejich výskytu. Pozorování a zjištěné počty ale nevypovídají spolehlivě o počtu jedinců žab v Žebětínském rybníce v průběhu migrace, protože sem migrují i žáby z dalších oblastí a přesun probíhá i mimo večerní pochůzky. Také je možné, že zaznamenaní čekající samečci jsou dva dny po sobě titíž. Z dat lze vyčíst porovnání intenzity a rozložení migrace v rámci jednotlivých dní.

V roce 2020 byly první migrující žáby zaznamenány 12. 3. Jednalo se o velmi teplý den završující několikadenní postupné oteplování, při kterém se minimální noční teploty držely nad bodem mrazu. Mezi prvními jedinci byly zastoupeny jak ropuchy obecné, tak skokani hnědí. Jednalo se převážně o samce, ale byly již zaznamenány i páry v amplexu, kdy samec objímá předníma nohama samici kolem hrudníku. Celkem bylo tento den pozorováno 34 jedinců. Během následujících dvou dnů se výrazně ochladilo a tah žab se pozastavil. K jeho obnovení došlo 19. 3., kdy byly opět pozorovány ropuchy i skokani, prakticky v celém úseku od Křivé borovice až k rybníku. Některé páry byly již v amplexu, celkem zaznamenáno 112 jedinců. Následovalo však další výrazné ochlazení a přerušování tahu. Další migrující žáby tak byly zaznamenány až 27. 3. (89 jedinců), kdy byly též nalezeny i první skokani snůšky. Tah pokračoval i následující dva dny, poté však znovu teploty na několik dní znatelně poklesly, což se samozřejmě projevilo i na průběhu migrace. Od začátku dubna se začalo pomalu oteplovat a zbylé žáby mohly dokončit svůj přesun do rybníka. V půlce června se v okolí břehů vyskytovali plně metamorfovaní jedinci žab. Předpokládaná migrace zpět do terénu proběhne po prvním vydatném dešti. Ke konci června již není ve vodě žádný pulec. Žáby opustily i travnaté břehy a jsou na cestě zpět do Podkomorských lesů.

POUŽITÉ ZDROJE

FERENC, J., VLAŠÍN, M., ZAJÍČEK, R. *Žebětínský rybník – místo, kde podchody pro obojživelníky plní svůj účel.* [online]. Ochrana přírody 3/2018 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/pece-o-prirodu-a-krajinu/zebetinsky-rybnik-misto-kde-podchody-pro-obojzivelniky-plni-svuj-ucel/>

CHOBOT, K., NĚMEC, M. [eds]. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci. Příroda 34: 1-182/2017*

REZEKVÍTEK. *Žebětínský rybník.* [online]. 2019 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné na: <http://www.rezekvitek.cz/?idc=121>

ŘÍHOVÁ, A. *Pozoruhodné žabí praktiky: Proč žáby v zápalu lásky často hynou?* [online]. 2015 [cit. 1. 10. 2019]. Dostupné na: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/pozoruhodne-zabi-praktiky-proc-zaby-v-zapalu-lasky-casto-hynou>

ŠIMÁČKOVÁ, V., JUREK, V. *Závěrečná zpráva o průběhu tahu obojživelníků v roce 2019 v oblasti přírodní památky Žebětínský rybník.* Rezekvítek, 2019.

PŘÍLOHY

Obr. 1: PP Žebětínský rybník (foto: Jiří Lojda).

Obr. 2: Jednotlivé etapy projektu žebětínský biokoridor (zdroj: mapy.cz, vypracoval Jan Vrba).

Obr. 3: Poničené zábrany v JZ části (foto: Vilém Jurek).

Obr. 4: Igelitová zábrana (foto: Vilém Jurek).

Závěrečná zpráva

o průběhu tahu obojíživelníků v roce 2020
v oblasti přírodní památky Žebětínský rybník

Rezekvítek, z. s.
spolek pro ekologickou
výchovu a ochranu přírody
Štolcova 465/14, 618 00 Brno

Obr. 5: Čištění jednoho z průchodů (foto Antonín Nový).

Obr. 6: Kontrola stavu zábran instalovaných předešlý rok (foto: Vilém Jurek).

Obr. 7: Odstraňování poničených úseků (foto: Vilém Jurek).

Obr. 8: Příprava rýhy na přihnutí spodní části igelitové zábrany (foto: Vilém Jurek).

Obr. 9: Oprava poničené části zábrany (foto: Vilém Jurek).

Obr. 10: Instalace zábrany v úseku U Křivé borovice (foto: Vilém Jurek).

Obr. 11: Jedna z prvních ropuch obecných migrujících v roce 2020 podél igelitové zábrany do Žebětínského rybníka (foto: Jiří Lojda).

Obr. 12: Ropucha zastižená při vylézání z úkrytu (foto: Jiří Lojda).

Obr. 13: Skokan hnědý, kterému již zbývá posledních několik metrů k dosažení rybníka (foto: Jiří Lojda).

Obr. 14: Sameček ropuchy obecné směřující do podchodu pod silnicí (foto: Jiří Lojda).

Obr. 15: Pár ropuch přesouvající se do rybníka již v amplexu (foto: Jiří Lojda).

Obr. 16: Dva samci ropuchy bojující o samici (foto: Jiří Lojda)

Obr. 17: Skokan hnědý v korytu potoka (foto: Jiří Lojda).

Obr. 18: Pár skokanů v amplexu vylézající podél zábrany z potoka (foto: Jiří Lojda).

Obr. 19: Ropuchy obecné při kladení vajec (foto: Jiří Lojda).

Obr. 20: Provozce vajíček ropuchy obecné (foto: Jiří Lojda).

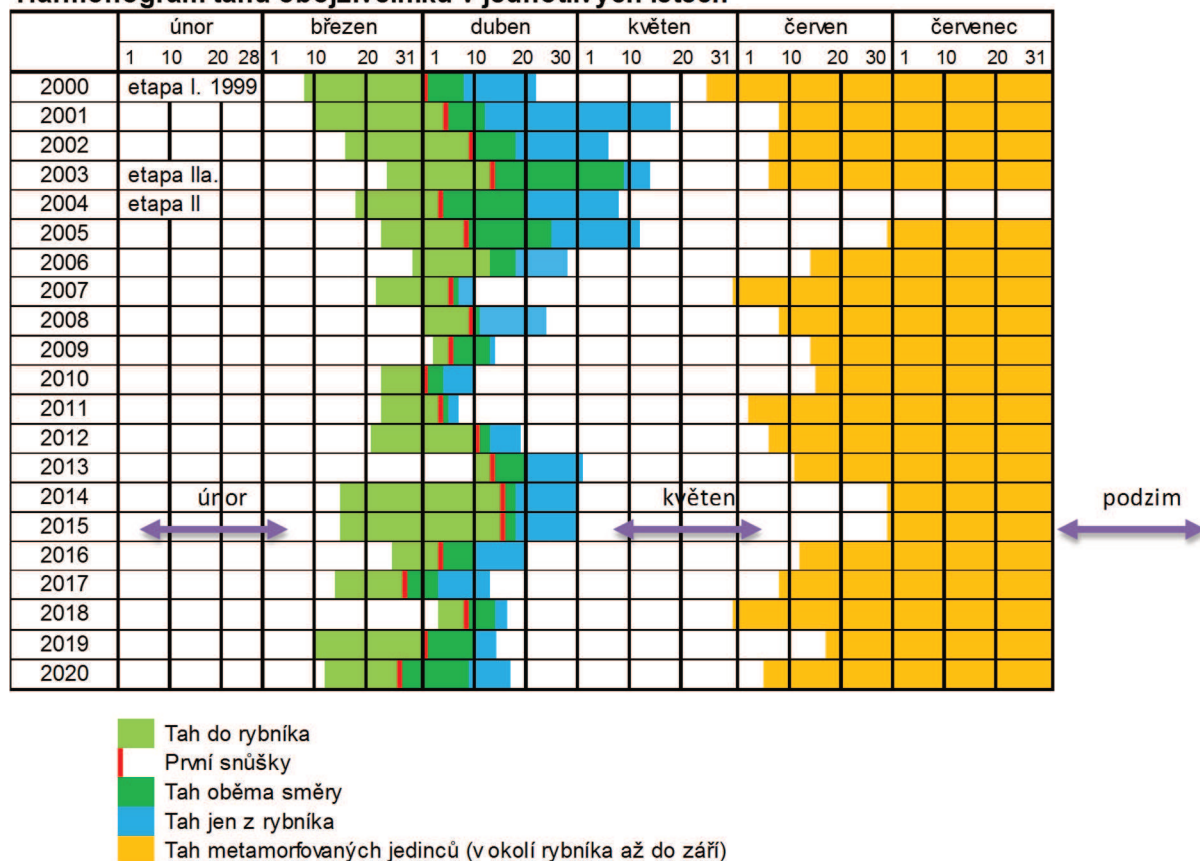

Obr. 21: Skokaní snůška (foto: Jiří Lojda).

Obr. 22: Pulci ropuch dne 19. 5. 2020 (foto: Jiří Lojda).

Harmonogram tahu obojživelníků v jednotlivých letech

Obr. 23: Harmonogram tahu obojživelníků v jednotlivých letech (vypracoval J. Lojda).

Obr. 24: Budování poslední etapy pevných zábran – Větev „E“, říjen 2020 (foto Josef Ferenc).

Obr. 25: Budování poslední etapy pevných zábran – Větev „E“ – říjen 2020 (foto Josef Ferenc).

Obr. 26: Budování poslední etapy pevných zábran – Větev „D“, listopad 2020 (foto Josef Ferenc).